

ՈՂՈՂՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ՎԱՆՔՈՒՄ

Անցյալ նոյեմբերի 4-ին ջրհեղեղը հարվածում է ամբողջ Իտալիան՝ մասնավորաբար Ֆլորենցիա և Վենետիկ քաղաքները: Աննախընթաց մակընթացությունը, միացած հարավ-արևելյան կատաղի քամու հետ, խուժում է Վենետիկի վրա, իսկ հորդահոս անձրևը իսկական ջրհեղեղի վտանգ է ստեղծում նաև Ս. Ղազար վանքի համար:

Հակառակ բոլոր նախազգուշական միջոցառումներին, ջուրը խուժում է վանք՝ մշակութային և նյութական մեծ կորուստներ պատճառելով:

Ողողումների հետևանքով լուրջ վնասներ է կրում նաև Մուրադ-Ռաֆայելյան վարժարանը:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ծանրորեն մտահոգված Ս. Ղազարի ողողումների համար՝ Մայր Աթոռում ստացված հաղորդումներից, նոյեմբերի 21 թվակիր հետևյալ ցավակցական հեռագիրն է ուղարկում Վենետիկի Մխիթարյան Ուխտի աբբահայր գերապայծառ հ. Հմայակ վրդ. Կետիկյանին.

«Յավով կլսեմք Իտալիո աղետի մասին: Վշտակցաբար աղաթող եմք, որ Աստված ողորմի և օգնական ըլլա երկրին ու ժողովրդին: Նղբայրաբար մտահոգ եմք Ձեր և ձեր վանքի վիճակով: Ինչո՞վ կբճանաք ձեզի օգտակար ըլլալ: Կսպասեմք ձեզմե լուրերու: Ձեզի ուժ և կոռով և խաղաղություն»:

Մխիթարյան միաբանության ընդհանուր քարտուղար հ. Ներսես վրդ. Տեր-Ներսիսյանը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ուղղած իր 1966 թվականի դեկտեմբեր 15 թվակիր նամակում, հանուն գերապայծառ աբբահոր և միաբանության, սրտագին շնորհակալություն է հայտնում Ս. Ղազար ուղարկված

ցավակցական հեռագրի համար, և ուր նկարագրվում էր նաև աղետի տխուր պատկերը հետևյալ մանրամասներով.

«Վեհափառ Տեր,

Գերապայծառ աբբահայրը ինձի հանձնեց առանձնաբար Ձերդ Վեհափառության ուղարկել նկարագրական մեր նոյեմբեր 4-ի աղետին, զոր կզնեմ ներփակի:

Իրապես և խորապես հուզվեցանք Ձեր վշտակցական հեռագրին վրա, որ եկավ հայրական տաք շունչով մը ամոքելու մեր ցավերը:

Վանքի հասարակությունը տեղեկացավ պարունակության՝ կեսօրվան ճաշին ետք: Հաջորդ օրը հեռագիրը կարդացվեցավ նաև Մուրադ-Ռաֆայելյան ճաշարանին մեջ, հոտնկայս:

Թարգմանությունը հանձնեցի Վենետիկի երկու թերթերուն, քաղաքական ու կրոնական, որոնք գեղեցիկ խորհրդածություններով հրատարակեցին: Ամեն կողմ հուզում, գնահատանք:

Քանի մը օրեն կհուսամ առանձին ծրարով ուղարկել նաև օրինակներ իտալական այն թերթերին, որոնց մեջ լույս տեսավ Ձեր հեռագիրը:

Հուզումս չի թողուր որ երկարեմ գրությունս:

Խոնարհ ու անկեղծ մեծարանքով կհամբուրեմ Ձեր Սուրբ Աջը, հայցելով Ձեր աստվածահաճո աղոթքն և օրհնությունը:

«Նոյեմբեր 4-ի ջրհեղեղը, որ հարվածեց զրեթե բոլոր Իտալիան, մասնավորապես Ֆլորենցիա ու Վենետիկ քաղաքները, չխնայեց նաև Ս. Ղազարին, հակառակ որ անոր պարիսպները մնացին անխորտակելի:

Աննախընթաց մակընթացություն մը, որուն նմանը չի հիշատակվիր հաղար տարիս ի վեր, միացած հարավ-արեւելյան կատարի բամբին (120 կիլոմետր ժամանակ արագության), խուժեց հանկարծ վենետիկի խաղաղ լճակին վրա: Հորդահոս անձրեր կուտար իսկական ջրհեղեղի մը տխուր պատկերը:

Մովի ջուրը բարձրացած էր մեկ ու կես մետրէն ավելի, սովորական աստիճանէն վեր: Վանքի մեծ ու փոքր նավամատուցներն և շրջապատի այլ հարակից մուտքերէն անգամ (չպատահած եղելություն) ջուրը խուժեց ներս: մայր դռան առջև հասավ մինչև 1,13 մ բարձրության: Հակառակ որ ստորին հարկի սրահները թեթև դռիվներ մը ունին, հորդահոս ջուրը մտնելով հյուրանոցէն, առաջացավ մինչև խոհանոց, ճաշարան, եկեղեցի, շտեմարաններ, աշխատավորներու սենյակներ, նորընծայարան, ներքին մատուռ:

Ըստ վանքի ժամանակագրության, 1916-ի նոյեմբեր 21-ին տեղի ունեցած է մեծ մակընթացություն մը և ջուրը սեղանատան մեջ հասած է մինչև 0,38 մ բարձրության. այս անգամ սակայն բարձրացավ մինչև 0,78 մ: Իսկ եկեղեցին, ջուրը անցնելով ատեանէն, մտավ դաս ու բարձրացավ մինչև ավագ բնի երրորդ աստիճանը (0,44 մ դասին մեջ): Թե 1916-ի, թե 1935-ի և թե 1951-ի մակընթացություններուն, ջուրը չէր մտած դաս:

Վանքի քառանկյունին ներքին պարտեզը, արտաքին պարտեզին մեծ մասը և այգին երկար ժամեր մնացին աղի ջուրներու տակ. սովորական պայմաններուն, ջուրը վեց ժամվան ընթացքին կսկսեք քաշվիլ. այս անգամ համառորեն մնաց 12 ժամէն ավելի: Իմացանք, որ վենետիկի լճակին պաշտպան հսկա թումերն ալ խորտակվեցին ծովի ահեղ ալիքներուն դիմաց:

Ս. Ղազարի վարի հարկերէն մասնավորաբար վնասվեցան սեղանատան և եկեղեցւոյ ընկույզն որմնատախտակները, ներքնահարկի կահ-կարասիները. իսկ մարմարե սլուներուն վրա իջավ նավթային թանձր մրուր մը: Զերմաբաշխի կեղրոնները, իրենց էլեկտրական սարքերով ու բոցահան մեքենաներով սուզվեցան ջուրներու տակ: Դադրեցավ էլեկտրություն ու հեռաձայն:

Մինչ մեկ կողմէն ջուրերը կբարձրանային ահեղ թափով, ներսը պայքարը սկսած էր փրկելու համար կարելին. միաբաններ ու աշակերտներ կբարձրացնէին և ապա քիչ մըն ալ ավելի կբարձրացնէին ամեն թանկագին առարկա, գիրք ու լրագիր:

Հակառակ ամեն նախազգուշության, ջուրը մտավ նաև տպարան, որ թեև ներքնահարկի վրա, սակայն հինգ աստիճան ավելի բարձր է մյուս հարկաբաժիններէն: Տպագրական բաղմամբով մեքենաներու ոտքերը մնացին աղի ջուրին տակ:

Երիտասարդ վարդապետներն հանդգնադուշներ բռնկոտն իջան տպարան, գրեթէ լողալով, փրկելու համար այնտեղէն ալ կաշալին. ի մասնավորի, հայկական մանրանկարչության նորատիպ պրակները. և ... հաջողեցան: Դժբախտաբար անկարելի եղավ պարպել գրավաճառանոցի հսկա շտեմարանը, ուր ջուրը շուրջ կես մետր բարձրությամբ մտավ: Բավական թիվով հին ու նոր տպագրություններ թաղվեցան ջուրներու տակ, խլելով արցունքը բոլոր միաբաններուն:

Անգին, քամին պարտեզին մեջ կտապալեր հսկա ու գեղեցիկ ծառեր. բայց այդ այնքան չէր մտահոգեր մեզ, որքան մշակութային գանձերը:

Բարեբախտաբար գրադարանի, ձեռագրատան, դիվանի, լրագրային հավաքածոներու ձոխ բաժինները կգտնվէին վերին հարկերուն մեջ, ուր ջուրը չէր կրնար հասնիլ: Որեւէ վտանգ չպատահեցավ այդ գանձերուն: Սակայն ստորին հարդին մեջ բավական վնասվեցան լրագրային հավաքածոներու երկրորդ օրինակները:

Այս բոլորը հաղիվ քանի մը ժամվան ընթացքին: Առավոտյան ժամը 9 կանցներ, երբ զգացինք ջուրերուն խուժումը. կեսօրին արդեն ամեն ինչ ջուրին տակ էր սուզված:

Վարդապետներն ու աշակերտները, ջուրերու դեմ պայքարելիս ետք, հուսկ քաշվելով, հացը նախորդ օրէն եկած էր ու զոնն ատիկա չպակսեցավ: Իսկ մնացած ուտելիքները վարի մասանէն վեր փոխադրելու համար մինչև իսկ զվարճալի հնարքներու հարկ եղավ դիմել:

Ու մթնեց. իջավ տխուր երեկոն սառ ջուրերուն վրա. վառեցան մոմերը. բայց ջուրը կմնար համառորեն: Գիշերուն ժամը տասի ատեններն էր, երբ նշմարեցին, թե ջուրը վերջապես սկսած է քաշվիլ: Արդեն կմարելին մոմերն ալ. կվառեր լոկ հուշար: Հովը դադրած էր. աստղազարդ գիշեր մըն էր:

Առավոտուն դարձալ խոնավ օդը պատեր էր. ջուրերը բոլորովին քաշված էին, ձգելով սակայն ջարդի ու թալանի տխուր տպավորություն: Եվ ահա դարձալ գործի. մաքրելու, սրբելու և տեղավորելու ամեն ինչ. կարգ մը բաներ ալ նետելու առ հավետ:

Օրէն կանցնին. բայց հետզհետե ավելի զգալի կդառնա ջուրին գործած հսկա ավերը: Հեռաձայնը կսկսի բանիլ. և ահա տխուր լուրեր կբարդվին:

ինչպես ծանոթ է, վանքը ունի Վենետիկի նահանգին մեջ հողային կալվածներ, գյուղացիներու հանձնված՝ մշակութային համար: Գրեթե բոլոր այդ հողամասերը՝ այգիներ, մրգաստաններ, բանջարանոցներ, մնացած էին ջուրերու և տիղմի տակ: Աղետին արդյունքը դգալի պիտի ըլլա մինչև մեկ կամ երկու տարի, ըստ մասնագետներու, իսկ կորուստը բանի մը տասնյակ միլիոններու կրնա հասնիլ:

Դժբախտաբար աղետին չհաջողեցին չոր ու արևոտ օրեր, գոնե մասամբ դարմանելու համար վնասները: Տպարանը շաբաթներով մնաց ամուլ, մեքենաներու նորոգութային գործով լոկ զբաղած: Բավական մեծ է իսկապես կորուստը հնատիպ մատյաններու, Բազմավեպներու հին շարքերուն մեջ. այժմ, աղետին մեկ ու կես ամիս ետք, տակավին չենք հաջողած փրկել ամեն բան. վանքի վերին նրբանցքները, վառարաններու մոտ դեղերով շարված են այդ բոլորը՝ թերթ առ թերթ, պրակ առ պրակ, շորցնելու համար:

Ոչ մեկ վնաս վարդապետներուն, աշակերտներուն և աշխատավորներուն:

Բավական վնաս ունեցավ նաև Մուրադ-Ռափայելյան վարժարանը, հոն ջուրը ներս խոժած է ստորին հարկի պատուհաններին իսկ, միասին բերելով քաղաքի ստորախավերեն հավաքած նավթը և սեւացնելով պատերը: Ամբողջ պարտեզը մնացած է ջուրի տակ: Դպրոցը զրկված մնացած է էլեկտրական լույսի ամբողջ վեց օր: Բարեբախտաբար խոհանոցը բարձր ըլլալով, վնաս չէ կրած. կերակուրը անպակաս է եղած. հացը կարելի եղած է ճարել մերձավոր Մեսթրի քաղաքին: Դասարաններն ալ բոլոր երկրորդ հարկի վրա ըլլալով, չեն վնասված. սակայն վարի հարկը ամբողջ կեղտոտեցավ: Վարժարանին նորոգությունները տակավին չէին ավարտած, ու փճացած են շինութային վերաբերյալ կարգ մը նախանյութեր, վնասված

և ստորին բոլոր սենյակները, մանավանդ հեռատեսիլի և շարժանկարի սրահ, լվացքի մեքենաները, ջերմութային կեղրոնը, դպրոցական գրադարանը, հանդերձատունը և այլ հարակից մասեր: Ոչ մեկ վնաս անձի: Դասերը կանոնավորաբար շարունակված են նույնիսկ մոմի լույսով:

Վնասված է նաև քաղաքին մեջ գտնվող Ս. Խաչ հայոց եկեղեցին. ջուրը փճացուցած է գորգեր, ընկուզի հին ու արժեքավոր նստարաններ: Ու թողած է եկեղեցին ավերի վիճակին մեջ: Վենետիկցի բարեպաշտ ընտանիք մը, հաջորդ առտու կանուխ փութացած է մաքրելու և կարգ ու կանոն դնելու հայոց եկեղեցվույն մեջ, օգնելով հոգաբարձու մեր վարդապետին»:

Վեհափառ Հայրապետը, այլ հաղորդումների և նաև հ. Ներսես վարդապետի պաշտոնական նամակի նկարագրական տպավորություն տակ, թեթևացնելու համար գեթ մասամբ աղետի հետևանքները, Մայր Աթոռի անունից մեկ միլիոն իտալական լիրա (շուրջ 1600 ամերիկյան դոլար) նվիրատվություն է կատարում Ս. Ղազարի նորոգումների հաշվին գերապայծառ արբահոր անունով՝ հունվարի 5-ին Վենետիկ ուղարկելով հետևյալ հեռագիրը.

«Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնեն հաճեցե՛ք ընդունիլ մեկ միլիոն իտալական լիրա՝ Ս. Ղազարի նորոգումներու հաշվին: Աղոթող եմք, որ ջրհեղեղի պատճառած ավերները դարմանվին: Աստված անշարժ ու անփոքր պանե՛ծեք լույսի տունը, որն արժանի է բոլոր հայերու գուրգուրանքին»:

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը իր մաղթանքները միացնում է Հայոց Հայրապետին բարեմաղթությանց, որպեսզի շուտով դարմանվեն աղետի հետևանքները, և Ս. Ղազարը վերստին շարունակի իր շնորհակալ ծառայությունը ի նպաստ մեր մշակույթին և մեր ժողովրդին:

